

УДК 338.43:636/637:539.1.04

Паламарчук Т.М.
аспірант

ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО М'ЯСА ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

Розглянуто значення яловичини в харчуванні людини та пропонується комплекс організаційно-господарських заходів щодо збільшення виробництва екологічно чистого м'яса великої рогатої худоби в радіоактивно забрудненому регіоні Житомирської області.

У програмі розвитку м'ясного скотарства до 2005 р. передбачається збільшення виробництва м'яса в Україні в 1,5 рази. При цьому яловичина у загальній кількості м'яса повинна становити 60%. У Житомирській області розроблена "Програма розвитку м'ясного скотарства на період до 2010 року", в якій передбачається інтенсифікація даної галузі та збільшення виробництва яловичини.

Яловичина є одним з цінних продуктів харчування. М'ясне скотарство дає багатокомпонентну тваринницьку продукцію: яловичину, телятину, жир, внутрішні органи, кров, шкіру, волосся, кістки, сировину для фармацевтичної промисловості - залози внутрішньої секреції. Яловичина необхідна людині як матеріал для побудови тканин організму, синтезу та обміну речовин, є одним з джерел отримання повноцінного білка. Білковий комплекс визначає харчові переваги м'яса великої рогатої худоби порівняно з м'ясом інших тварин. Повноцінність білків визначається наявністю незамінних

амінокислот, які в структурі їх складають 85-88%. Вчені рекомендують людині за добу споживати не менше 60г білка тваринного походження. В рік людині необхідно споживати 400 кг молока та 45 кг яловичини. Якість м'яса залежить від співвідношення в ньому протеїну і жиру. Яловичина високої якості (першого сорту) містить 62-68% води, 17,1-20% білка, 12,4-20% жиру, 1% золи. Крім білків, жирів у м'ясі великої рогатої худоби містяться необхідні для людини вуглеводи, вітаміни, мінеральні та екстрактивні речовини.

Тварини спеціалізованих м'ясних порід та їх помісей мають вихід м'яса вищий на 6-12%, ніж у молочних.

Доведено, що м'ясо яловичини менше пошкоджується радіонуклідами, ніж молоко. З м'ясом у їжу людини менше потрапляє радіонуклідів, зокрема стронцію, ніж з молоком.

Велику цінність має шкіра великої рогатої худоби, яка за масою на 10-30% важча порівняно з

молочними і комбінованими породами.

Якість м'яса великої рогатої худоби визначають порода, стать, вік, вгодованість, характер відгодівлі тварин, рівень забрудненості та ін.

М'ясне скотарство класифікується як енерго-, трудо-, ресурсозберігаюча галузь. Трудові затрати на вирощуванні і відгодівлі великої рогатої худоби в 10-15 разів менші, витрачається у 5 разів менше енергетичних і ресурсних затрат, ніж у молочному скотарстві. Розрахунки вчених свідчать, що вирішити проблему забезпечення населення м'ясом, в тому числі яловичиною, неможливо без наявності спеціалізованого м'ясного скотарства. Високопродуктивна корова здатна забезпечити потреби в молоці 10-15 чоловік, а в м'ясі - не більше 5-6 чол.

У районах, що потерпіли внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, гостро стоять проблеми трудових ресурсів. Впровадження м'ясного скотарства в регіоні сприятиме позитивному їх вирішенню.

Тварини м'ясного напрямку найкраще можуть перетворити продукцію рослинництва: сіно, солом, полову, гичку буряків та відходи переробної промисловості - м'ясо, брагу, барду, жом, шроти в продукти харчування (м'ясо, молоко), ніж інші види тварин.

Питома вага зелених кормів із природних угідь у загальному виробництві в зоні Полісся складає понад 25-30 %, тоді як у Лісостеповій зоні - близько 10 %.

Природні луки і пасовища є основним джерелом одержання зелених кормів. Це створює найбільш сприятливі умови для розвитку скотарства як головної галузі в поліській зоні.

Раціональне використання пасовищних зелених кормів влітку, дешевих грубих у зимовий період дозволяє підприємствам вивільнити значну кількість дорогих концентрованих кормів, які можуть більш ефективно і з великою віддачею використовуватися на виробництві молока, свинини, продукції птахівництва, а також в раціонах годівлі коней.

Для забезпечення належного розвитку галузі м'ясного скотарства необхідно здійснити комплекс організаційно-господарських заходів, які були розроблені на основі аналізу, проведеного в трьох поліських сільськогосподарських підприємствах радіаційно забрудненої зони Житомирської області, а саме: КСП ім. Горького (нині товариство з обмеженою відповідальністю "Норинцівське") Народицького району, КСП "Липники" (нині приватне сільськогосподарське підприємство "Липники") Лугинського району та КСП "Світанок" (нині товариство з обмеженою відповідальністю "Світанок") Овруцького району:

- призупинити зменшення поголів'я м'ясної худоби з різною формою власності;

- розвивати і стимулювати збільшення поголів'я і виробництво продукції скотарства в селянських (фермерських) господарствах,

кількість яких постійно збільшується. Якщо в дев'яти радіаційно забруднених районах було 36 господарств, то на початок 2000р. їх налічувалось 61 господарство;

- особливу увагу приділити розвитку особистих підсобних господарств населення. У Житомирській області в дев'яти районах, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, кількість цих господарств збільшилась з 1990р. по 2000р. в 1.5рази і становила на початок 2000р. 567тис. господарств. Площа сільськогосподарських угідь та ріллі у володінні і користуванні на одного працівника в цих господарствах теж збільшується. Якщо в 1990р. на одного працівника особистих підсобних господарств населення припадало 0.33 га ріллі, то в 1999р. - 0.63га або збільшилось в 1.9 разів. Слід відмітити, що поголів'я великої рогатої худоби в особистих підсобних господарствах населення зросло за період з 1990р. по 1999р. на 2.3тис. голів або на 1.1%. Це дозволило збільшити виробництво м'яса в забійній вазі на 1тонну;

- для зміцнення кормової бази, забезпечення повноцінної годівлі збільшити в структурі посівних площ посіви зернобобових та кормових культур. Розширити площі багаторічних трав. Так, площі багаторічних трав в структурі кормових угідь доведені в ТОВ "Норинцівське" до 60%, в ПСП "Липники" до 53%, в ТОВ "Світанок" до 56%. За даними вчених рекомендується мати не

менше 50-55%;

- посилити увагу на поліпшення кормових угідь: природних пасовищ, сіножатей, вигонів, створювати культурні пасовища. Зелені корми, одержані з високопродуктивних луків і пасовищ, дешевші, ніж ті, що отримують з орних земель, а значить їх вартість дешевша;

- сільськогосподарським підприємствам, потерпілим від Чорнобильської трагедії, в галузі тваринництва рекомендувати перепрофілювання існуючої спеціалізації в напрямі розвитку м'ясного скотарства;

- на фермах підприємств забезпечити впровадження енергозберігаючої технології, безприв'язне утримання, вільний доступ тварин до кормів, годівля на відкритих майданчиках;

- застосовувати інтенсивну відгодівлю молодняка великої рогатої худоби, що дозволить скоротити строки відгодівлі і прискорити оборотність поголів'я. Так, в ТОВ "Норинцівське" інтенсивну відгодівлю молодняка великої рогатої худоби проводять концентрованими кормами, доля яких в структурі кормів становить не менше 25-27%;

- практикувати утримання більшої кількості понад ремонтних телиць і їх парувати. Практика засвідчує, що разова корова дає більшу вагу проти реалізованої телиці на м'ясо;

- надійним шляхом збільшення поголів'я м'ясної худоби та виробництва яловичини має стати поглинальне схрещування корів

(явище гетерозису) з високопродуктивними плідниками м'ясних порід: симентальської, герефордської, абердин-ангуської, що передбачає більш повне використання генетичних можливостей худоби. Міжпородні спеціалізовані м'ясні породи та їх поміси мають на 6-12 % вищий вихід м'яса, енергію росту на 8-12%, оплату корму на 2-3 %, м'ясо характеризує вищу біологічну цінність;

- більше уваги приділити розвитку української м'ясної худоби, Волинській м'ясній, які в перспективі будуть базовими для розвитку м'ясного скотарства;

- у м'ясному скотарстві використовувати, як правило, підсосне вирощування телят до 8-місячного віку, після чого бугаїв ставити на відгодівлю, а м'ясних телиць залишати для відтворення. Певний досвід має приватне сільськогосподарське підприємство "Заповіт" та "Росія" Радомишльського району Житомирської області;

- забезпечити належне відтворення стада корів, домогтися щорічного одержання від кожної корови здорового теляти. Вихід телят на 100 корів повинен становити не менше 90-95 % голів. У досліджуваних господарствах вихід телят на 100 корів становив: в ТОВ "Норинцівське" – 92 голови, в ПСП "Липники" - 89 голів, в ПСП "Світанок" - 93 голови;

- активізувати роботу нових форм господарювання: сімейні колективи, індивідуальні

підприємства, внутрігосподарські кооперативи, селянські (фермерські) господарства, спільні приватні підприємства, впроваджувати орендні відносини та ін.;

- в кожному підрозділі налагодити належний первинний та бухгалтерський облік і контроль за виробленою продукцією, її реалізацією по різних каналах споживачів;

- підвищити відповідальність керівників і спеціалістів господарств за стан зоотехнічного і ветеринарного обслуговування тварин;

- для підвищення ефективності виробництва екологічно чистої яловичини необхідно розробити і узаконити диференціацію цін реалізації яловичини залежно від рівня екологічної чистоти. Зниження рівня забрудненості яловичини шкідливими радіоактивними речовинами повинно стимулюватися підвищенням її реалізаційних цін;

- в кожному колективі застосовувати економічні інтереси, мотивацію товаровиробників до праці, забезпечити своєчасне нарахування та виплату гарантованої і додаткової оплати праці (грішми та натурою), розробити умови преміювання за приріст поголів'я, його збереження, за збільшення виробництва стосовно договору, підвищення якості і ефективності яловичини;

- не залишити галузь тваринництва, зокрема м'ясного скотарства, в повному розпорядженні стихійних ринкових

відносин, тим більше, якщо вони не сформувались в межах цивілізованого, економічно і юридично обґрунтованого правового поля;

- необхідна державна підтримка м'ясного скотарства. Без дотацій неможливе рентабельне ведення інтенсивного м'ясного скотарства в області, про що стверджує зарубіжний досвід;

- динамічно розвивати ринкову інфраструктуру щодо матеріально-технічного забезпечення тваринництва, в першу чергу, сучасною кормозбиральною і кормопереробною технікою, завдяки довгостроковим кредитам;

- розв'язанню цієї проблеми сприятиме організація виробництва і впровадження спеціальних біостимулюючих препаратів та білково-вітамінно-мінеральних добавок;

- застосування організації весняних отелень у м'ясному скотарстві. Це дозволить раціонально використовувати пасовища, активізує вплив оздоровчих факторів на ріст і розвиток телят, відтворювальні функції корів-матерів;

- генетичний потенціал м'ясної продуктивності і відтворювальної здатності, створений за останні роки, знаходиться на рівні світових вимог, які за умови інтенсивної системи кормовиробництва і повноцінної годівлі через 5-10 років можуть забезпечити область серед

провідних експортерів високоякісної яловичини на Україні;

- однією з передумов прискорення інтенсивного розвитку м'ясного скотарства, підвищення його інтенсивності є докорінне поліпшення кормовиробництва;

- створення і впровадження в господарствах інтенсивної технології виробництва повноцінних, дешевих і якісних кормів;

- розширення до науково обґрунтованої потреби площ культурних пасовищ у зонах, де вони економічно вигідні і зберігають природно-екологічні ландшафти;

- оцінка бугаїв-плідників за якістю нащадків, без сумніву, перспективна і важлива для вітчизняного м'ясного скотарства. Їх використання дасть змогу підвищити продуктивну і відтворювальну здатність нащадків на 25-30%;

- важливим методом швидкого селекційного поліпшення поголів'я м'ясної худоби має бути системне використання штучного осіменіння корів і одержаних від них телиць сім'ям кращих м'ясних биків, оцінених за якістю нащадків протягом не менше двох поколінь.

Застосування цих заходів в різних формах господарювання дасть можливість збільшити виробництво екологічно чистого м'яса великої рогатої худоби та підвищити його економічну ефективність.

Література

1. *Березівський П.С.* Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні. – Львів: Укр. Технології, 1998. - 256с.
2. *Гарасим П.М., Черевко Г.В.* Аграрна економіка: реформи та стабілізація кризи. - Львів: ЛДАУ, 1998. - 100с.
3. Основы сельскохозяйственной радиологии/ Б.С.Пристер, М.А.Лошилов, О.Ф. Немец, В.А.Поярков. - К.: Урожай, 1991. - 472с.
4. Програма розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства України на 1997-2005 роки / М.В. Зубець, В.О. Пабат, В.П. Буркат та ін. - К., 1997. - 120с.
5. Програма розвитку м'ясного скотарства Житомирської області на 1996-2000 роки./ В.О. Бистрицький, О.І. Шубенко, Г.Д. Назаренко та ін. - Житомир: Льонок, 1996.-53с.
6. *Славов В.П., Високос М.П.* Зооекологія.- К.: Аграрна наука, 1997.-375с.
7. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва (Посібник у питаннях і відповідях)/ За ред. П.Т.Саблука: - К.: УАЕ, 1999.-532с.